

Några anteckningar om vad jag hört berättas
om jakt och vad jag själv minnes därav.

Jag minns ännu hur jag som liten pys lyssnade så uppmärksamt till när någon började tala om jakt och fiske. Vid dylikt tal och berättelser kom den gamla övertro från fordom fram, som hade berättats från den ena generationen till den andra. Bland de gamla jägarna fanns alltid någon som hade haft konst att kunna på något övernaturligt sätt uträtta det som inte vanliga människor kunde. En sådan person kunde t.ex. mana fram villebrådet för att skjuts, skämma bössan för en mindre välkommen jägarkonkurrent och oven skulle en sådan person kunna återställa dödligheten på en bössa som blivit skänd, d.v.s. en bössa som var skänd hennes skott dödade ej djuret man sköt på. En del sådana konster fick man lära i svartkostböcker, och det fanns personer förr som voro trodda om att äga en sådan bok. Människorna i allmänhet voro vidskepliga av sig och det behövdes ej några stora märkvärdigheter förr än den gamla föreställningen om övertro var med i spalet. Alltid var det den onda makten som bisträckte med makt till den övernaturliga handlingen. Man trodde att den misstänkte personen ifråga hade medelst sin svartkonstbok underhandlat med den onde om att få makt till att göra saker som en vanlig människa ej kunde göra och så istället hade den onde fått lov om att hämta den personen till sig efter en viss tidsfrist. Jag minns en berättelse av en gammal fiskare och även något jägare i sin ingdom. Han berättade: Som ung pojk fick han vara i sällskap med en gammal jägare D.P. Denne troddes av allmänheten kunna åtskilliga övernaturliga konster. Jag var ung och fiskaren som berättaren var då gammal. Jag frågade. Observerade ni att D.P. kunde något trolleri eller gjorde han något som ni ansåg vara något mera än vad en vanlig människa kan. Han svarade, jag såg honom aldrig trola fram något villebråd eller något annat övernaturligt makt. Men ett kunde han, han visste var villebrådet fanns och var det kom fram, för han

sade till mig, stå här så får du skjuta och då fick jag skjuta. Men en natt bad han mig följa honom och fiska lax i Mörrums ån. Vi gick till Grönehöl en kväll på våren eller början av sommaren och jag skulle ro ekan åt honom. Han satte ut laxgarn att gånga lax med. Sen gick vi upp på land för att ~~xxx~~ stanna i en mindre uthus eller ladugård vid ett båtsmanstorp under natten och därefter när det blev ljus igen taga upp laxgarnet. Men mitt på natten var det någon eller några som ruskade i dörren. Den gamle jägaren hörde det men brydde sig inte om det. Men då började det på mytt att ruska och bulta på dörren så hela huset skakade och ett förfärligt dån och oväsen. Men då steg han upp för att gå ut och yttrade. Ja, jag kommer. Pojken som var ung blev ytterst mörkrädd och bad en bön som han lärt av sin mor och efter en stund kom den äldre mannen åter in och lade sig och var tyst. När det blev dager gick båda ner till nätet för att fiska. När de hade tagit in en del av nätet i båten var det en väldig stor lax på andra delen. Pojken rodde båten och den äldre jägaren skulle taga upp laxen i båten. Men vid arbetet härmed blev han av fisken sliten från båten ut i vattnet som var djupt och han sjönk med det samma. Pojken blev förskräckt och började bedja sin bön igen och började draga i nätet och då kom den gamle mannen med detta till båten och han lyckades hjälpa upp honom i båten och de kommo iland igen. Då sade den äldre mannen till pojken. I natt har du räddat mitt liv för hade inte du varit med så hade jag varit i Evigheten nu. När berättaren talade om den ändelsen för mig var han själv en äldre man och ville tro att den Onde själv märklätt sig till fisk och ville hämta hem sin kontrahent men så snart den Onde hör Kristus namn nämnas så mister han sin makt och flyr. Självt vill jag tillägga att i den ^{del} annan rörde sig berättelserna om dylika personer som kunde något mer än vanliga personer. Angående konsten att veta var vilibråd fanns och var man skulle stå och passa för att få skjuta, det är en konst som den erfarna jägaren får lära av erfarenheten och lokal-kännedom och detta hade den omtalade jägaren lärt under en lång jakttid det var enligt min mening ingen övernatulig konst. Jag skulle kunna själv

berätta om flera tillfällen vid jakten jag själv varit med att om en av de äldre vidskepliga personerna sett händelsen genast skulle ha trott att det var mer än vanliga människor kunna göra. Jag kan nämna några exempel. Jag öppnade dörren hemma och skulle gå ut på trappan, en höstmorgon. När jag ännu var i dörröppningen och ej utkommen, kom en stor tjädertupp och satte sig på ladugårdstaket och inom skotthåll. Jag vände hastigt mig om för att få tag i min bössa och hade inte min hustru samtidigt kommit fram och skrämt tjäderna hade jag säkert fått skjuta den på taket. En jaktkamrat till mig hade varit ute och jagat en dag men ej fått skjuta något. När han var på väg hem och kommen på trappan till sitt boningshus såg han hur en tjäder kom i glidflykt och satte sig i ett gågelbärsträd i skotthåll och han sköt tjädern från trappan där han stod. Jag och en äldre jaktkamrat hade varit ute en förmiddag på hösten och jagat men ej fått lossa skott någon av oss. Hemkommen och efter att jag ätit middag skulle jag gå till mitt arbete vid sågen. När jag gått några tiotal meter från gården kommo 4 st. tjädertuppar och satte sig i 2 furtoppar ett stycke ifrån mig. Jag gick tillbaka och hämtade bössan och sköt ner de 2 av dem. Det var nu på e.m. och jag förstod att tjädern satt i trädtopparna och jag började söka efter fler. Jag såg så mycket tjäder den eftermiddagen så hade jag haft lite mera tur än otur så tror jag jag kunnat skjuta en stor mängd. Jag förstod sen varför. Runtomkring gården växte mycket ek, särskilt yngre ek och det var en myckenhet ekollon det året. Dessa smärre ekollon hade nu börjat falla till marken och tjädern hade upptäckt detta matförråd och samlats dit från trakten däromkring. När jag skjutit 5 eller 6 st. stora svarta tjädrar tyckte jag det var nog och sen fick de övriga vara i fred den dagen. Om en äldre vidskeplig person som var alldeles okunnig i jakt ~~skulle~~ fick veta och höra om dylika jakttillfällen genast var han färdig med att tro något övernaturligt var med i spelet. En äldre man som var byggnadssnickare till yrket sökte mig en dag när jag var ute på jakt. Han fick av de hammavarande veta att jag var utgången för att skjuta älg, som då var tillåten. Nästa gång han kom fick han se Elghuden

efter älgen jag sköt den gången. Vid ett annat tillfälle var han hos mig och arbejade då jag tog bössan om morgonen och yttrade. Jag skall gå ut och jaga rådjur i dag. Jag kom hem med ett rådjur till mannens förvåning. Snickaren var mycket vidskeplig av sig och yttrade då. Du kan nog mer än vanliga människor. När andra jägare gå ut med bössan så vet de inte vad de får skjuta men han kan säga innan han går ut vad han skall skjuta. Jag har upptecknat detta för att visa hur lätt det var för dessa okunniga vidskepliga personer att sätta dylikt vidskepligt tro i omlopp på en tid när nästan alla människor mer eller mindre trodde på övertro eller vidskepelse.

Men nu skall jag sluta med övertro och vidskepelse och berätta vad jag hörde som barn berättas av de äldre om forna tiders jakt och villebråd. De gamla berättade mycket om vargen som var en fruktad best här i norra Blekinge och Småland. På vinden över boningshuset fanns ett vargspjut som jag betraktade med stor nyfikenhet. Far omtalade att han varit med vid skallgång efter varg och då hade han som drevkarl haft detta spjut med sig. Varje by var skyldig hålla vissa famnar vargnät som var bundit med så starkt garn att en man kunde med fötterna klättra på maskorna utan att det fick brista sönder. Vargnäten bundos samman och uppsattas bland träden å lämplig plats. Vid ändarna av näten placerades skyttar som kunde skjuta vargen eller vargarna om de blev drivna dit av drevkarlarna som voro uppbudade i stor mängd och omslöt en större cirkelformig terräng. Den gången far min var med om skallgången fick de inte någon varg. Men en träskomakare från Långeboda berättade att han var med i ett skall som han fick skadskjuta en varg och när vargen försökte undkomma åt sidan fick de närmaste jägarna skjuta ihjäl honom. Träskomakaren var då ung och omkring 17 år och tiden var omkring 1850-talet eller kanske något förut. Min farmor berättade att en höstkväll något före mörkrets inbrott hörde hon hur kreaturen som voro ute på bete råmade och skrek. Hon var hemma själv vid gården för farfar var ej hemma, men hon tog en gårdshund med sig och skulle gå bort till kreaturen som voro ute i vångarna norr om husen. Hunden försvann mot djuren och skällde

värre och värre. Men när han fortsatte i samma riktning kom hunden tillbaka tyst och var så rädd så han darrade och tryckte sig intill hennes kjortel och ben och vågade ej flytta sig ifrån henne. Farmor blev rädd och vände mot hemmet och hunden vågade ej gå ifrån hennes ben. I de andra gårdarna i byn hade folket hört djurens råmande och skrik och karlarna hade sprungit till djuren och se efter vad som stod på. Djuren bestod av ungdjur och ett par stora oxar voro så äppretade och förskrämda så folket kunde inte i mörkret få någon bukt med djuren eller få hem dem. Om morgonen gick de ut och såg efter vad som felade. Då visade det sig att vargar troligen fler i sällskap hade bitit kvigorna. 2 kvigor hade de slitit svansarna av och en kviga var biten så hårt att hon fick slaktas, men oxarna hade räddat dem för de voro så upprörda och ilska och hade stängt stora skinnstycken av vargen som det hittades å platsen. Denna händelse skedde omkring 1850 eller något före. Tiden kan jag ange därför att farfar och farmor flyttade in i den nybyggda gården 1847 och det var strax efter de flyttat in i nya gården händelsen inträffade.

En annan berättelse om vargar som tog ett svin i Öjamåla by mitt på dagen berättades av far och en farbror Nils myckwt noga. Nils Jönsson min farbror var född 1841 han berättade en söndag så var han tillsammans med några andra pojkar från byn och lekte ett ganska stycke från gården. De fick höra hur svinen började skrika så förfärligt och höll på länge, det var ju något ovanligt för det var söndag och då slaktas det inte och ringa svin om söndagarna brukades inte heller. Han och de andra i sällskapet sprungo därför och ville se vad det stod på. När de kom fram fick de veta att det var 4 st. vargar som tagit ett svin och släpat med sig mot skogssnåret i vängen. Men när folket kom springande blevo vargarna rädda och sprang bort och lämnade svinet på platsen, men det var illa bitit och måste dödas, tarmarna voro utrivna och släpade på marken. Det var 4 st. vargar i sällskapet som tagit svinet; en mindre modersugga skulle det blivit om det fått leva för den var dräktig. Det var på slutet av vintern så det låg något gammal snö

kvar men av solen hade snön smält och marken var blöt i åkern där grisen släpats av vargarna. Plog eller årderkammarna i åkern där grisen släpats voro bara från snö men blöta och mjuka. Därför blev det en stor rand eller grop i snön och jorden där grisen släpats emellan vargfjäten. Vargarna hade tagit en av svinen som befunnor sig nära ladugården och släpat den omkring 10 meter med sig. Detta skedde omkring 1855 och det var sista gången som vargarna gjorde någon påhälsning i Öjamåla by. Jag hade en äldre jägare anställd som sågare och denna man berättade att han minnes som ung pojk, det hade varit vargskall i hans hemtrakt. Han var född 1850 i Almundsryds socken i Småland, och vid detta vargskall hade folket tagit 3 vargar. De brukade efter slutet skall samlas och hänga upp vargarna i en gammal ek med stora grenar och flå skinnet av dem där. Eken kallades vargaeken. Han mindes att han såg 3 vargkroppar hänga i eken. Men han hörde av de äldre personer ^{som} ~~han~~ mindes när det hängde 5 vargkroppar på en gång i eken. Han kallade stället där vargarna voro upphängda för vargaeken i Bjellerhult.

En bonde som var jägare och var hemma i södra delen av Almundsryd som gränsar till Blekinge skulle enligt flera berättelser fått skjuta den sista vargen som de hört talas om. En stor hona som var dräktig och hade 6 utbildad foster i sig. Mannen hette Håkan Lindgren och var en mycket känd och omtalad person. Han var en mycket kunnig och anlita folkläkare som anlitades av människor på vida trakter däromkring. Vid arm eller benbrott eller andra olyckstillfällen hämtades Håkan Lindgren ifall inte patienten kunde komma till honom. Han var mycket kunnig och skicklig i att bota och hjälpa folk. Jag kan nämna: Min far fick frost i en fot vid en begravning en söndag. Det var mycket kallt och skorna trånga och någon värme i kyrkan på den tiden fanns inte. Att åka släde en kall vinterdag 20 km till kyrkan och sitta där i oeldrum och så åka hem till begravningsgården och trånga skodon å fötterna det behövs ej mer för att få frostskada. Mot berättade att hon ville att far när de kom från kyrkan till begravningsgården skulle draga av sig skorna och strumporna och hålla fötterna i kallt vatten så hade kölden dragit ur.

Men far ville inte gära med om det ibland folket, det fick vafa tills han kom hem. Men han fick en svår plåga i ena foten, köttet å två ~~kvår~~^{tår} svartnade. Då åkte han till Håkan Lindgren som skar bort köttet från tårna och skrapade benet ren och hade smörja och salva och lade om förband och så fick far komma igen. Så fick han åka till Håkan Lindgren en hel vinter, men tårna läktes på nytt och blev riktiga. Någon annan läkare eller lasarett fanns ej på den tiden i denna del av Blekinge. Detta var ju ej någon historia om jakt men vid minnet av Håkan Lindgren har jag velat påminna om denna händelse.

Lodjur.

Lodjuret har funnits i Blekinge och något enstaka lodjur dröjde nog kvar här nere något senare än vargen. Såväl far och mor berättade om lodjuret framfart bland fåren som voro ute på bete å marken. De berättade att lodjuret kunde bita ihjäl ett stort antal får utan att äta något av dem. Lodjuret bet fåren i halsen så att de dog och möjligen troddes att det sög blodet ur dem och sen fick det ligga och så tog det ett nytt. Lodjuret tillhör kattsläktet och jagar på samma sätt som katten och därför blevo ej fåren så skrämde emedan lodjuret smög försiktigt och med ett eller två skutt nappade ett får i halsen som blev övermannat genast och de andra fåren observerade det ej så som t.ex. när rävn ville springa på dem och taga ett. Då blevo de mera skrämde och rusade iväg. Det var därför lodjuret kunde taga så många får på kort tid. Själv har jag inte sett något lodjur utan de jag sett på Skansen i Stockholm ej heller några spår i snön efter dem. Men jag har hört berättas av äldre jägare att de i deras ungdom varit med om att hundarna fick upp lodjur och att lodjuret någon gång rivit ihjäl hundar som förföljt ett sådant. Jag minns särskilt berättelsen av 2 jägare som voro ute och jagade i Norra Hoka och 2 stövare fick upp ett lodjur. När drevet gått en liten stund blev det ståndsskäll och då jägarna fortsatte mot skallet kom de mot en större björk i starkt lutande ställning som blåsten troligen en gång ryckt loss och som sedan fått växa i lutande ställning. Lodjuret kände väl till detta träd och ville rädda sig för hundarna, det var ju lätt att spring

upp i ett sådant träd. Jägarna visste då ej vad hundarna skällde på men när de närade sig trädet så hoppade ett stort lodjur i marken och försvann bland buskar och träd. Hundarna fortsatte efter men det dröjde ej länge förrä de kom igen. De voro ej intresserade av att fortsätta drevet.

Mården.

Av de äldre jägarna hörde jag deras berättelser om Ekogsmården hur de varit envisa att få tag i honom. De berättade hur de spåret i snö mårdespår flera dagar och ibland lyckades de till slut få skjuta och men för det mesta klarade han sig. Och det förstår jag såväl. Det var på den tiden stora områden med gammal tät furuskog, höga träd och täta bestånd av ungskog. Det var ej lätt att få fram mården i skotthåll och upptäcka den. Jag har själv skjutit många mårdar och vill där sedan återkomma till Mården.

Räven.

Efter vargen och lodjurens försvinnande ökade räven i antal och blev det djur som gångades för pälsens skull. Medelgoda rävsinn gällde å marknaden i Växjö omkring 8 - 10 - 12 riksdaler vid omkring 1860 - 1870 -talen. Ett ganska högt pris då penningen hade ett högt värde gent emot andra varor. Jägarna hade ej så bra stövare då i allmänhet, emedan man då ej som nu lade sig vinn om att hålla basen ren, det var för mycket korsning och blandning mellan olika hundtyper. Men det fanns även jägare förr också som lade sig vinn om att skaffa sig goda stövare. Dangla Pelle i Norra Asarums socken var känd för att ha bra hundar. I norra Jämshög socken nuvarande Kyrkhult fanns en jägare Per Nilsson, (Lassa Nissa Pelle) han var känd för att ha den förnämste stövare till rävjakt. När det var spårsnö lejde han yngre pojkar att söka upp nya rävspår och hans hund släppte inte spåret förr än räven skjutits eller gått i gryt. Man anlade rävgravar och tog räven utå. Rävgraven grävdes å ett lämpligå ställe så att hålan borde vara 3 mtr. djup och cirka 3 mtr. i genomskärning. Väggarna i graven kläddes med bräder i upprättstående ställning. Väggarna borde helst vara lutande inåt d.v.s. g

graven hade större diameter i botten, detta för att räven ej skulla förmå hoppa upp ur graven. I mitten grävdes ner en stolpe som gick från botten rakt upp till ytan och slutade i marken läge eller något högre än marken. Ovanpå ändan av stolpen lades en rund skiva av trä stor nog för att en anka kunde få ~~pl~~plats på skivan. Ankan bands vid denna trätrilla medelst en sele å ankan och en ring i skivan. Om ankan gick runt så fanns i skivan en ring som tillät ankan att göra detta mest mekaniskt fäste, som kunde vridas runt. I denna trilla eller skiva borrades tätt med hål i kanten runt omkring. I dessa hål stack man in ena ändan av en smal käpp eller slyea och den andra ändan vilade på marken så att närmast stolpen i mitten var det tätt med slyor min vid marken var det längre mellan dem. Ovanpå lades ett tunt lager av halm eller granris som gillrades så att räven ej upptäckte hålet inunder förr än det var försent. Kom det ett tunt snölager ovanpå riset eller halmen så var det så mycket bättre. Ankan sattes å stolpen varje natt och togs hem om dagen. Helst borde man hava fler ankor så att ombyte kunde ske. När räven såg ankan så försökte han först smyga sig fram men när han kom ~~anrängt~~ så nära att han trodde sig kunna skutta fram och nappa henne så tog han språnget men brast igenom riset och halmen och hamnade i graven. Jag kände en man från Hofmansbygd som tog mycket rävar i en grav nan grävt något avstånd från gården. Han berättade för mig att i sin ungdom tog han mycket räv i graven och någon vinter hade han tagit över 25 st i en grav. En del jägare tog räven med rävsax. Man hade ett gillarjärn med slagfjäder som slog isamman tvenne järnbågar när räven tog betet som saxen var gillrad med. Även lades ut förgiftade beten som när räven ätit upp detta självdög han. Dessa fångstsätt hade upphört när jag var så stor att jag fick vara med på jakt. Rävskinnen hade fallit i pris och det lönade sig inte så mycket besvär med räven. I stället utbetalades skottpengar för räven under våren och sommaren och de flesta rävar togs som ungar vid lyan. Det första rävskinn jag sålde fick jag 4 kr. och 50 öre för i Karlshamn och ändå ett vackert skinn. Vid Wäxjö marknad gällde den 5 - 6 kronor då jag var ung

Älgen.

När jag hörde äldre personer tala om jakt så lyssnade jag uppmärksamt på. Jag fick då höra sådana uttryck av far eller farbror eller vid personer som voro något äldre. (De gamle berättade att när de böggade minnas så fanns det älg här i trakten men det har man inte fått se eller hört talas om sen) Älgen hade väl funnits i Blekinge för en lång tid tillbaka men därefter utrotats. Men i jaktstadgan stod att den var lovlig att fånga, jag tror tiden var 15/9 - 1/10. Den första gång jag fick höra att det var folk som sett en älgdjur var år 1886. Jag gick då i skolan i Slänsmåla och då berättades av barn att man hade sett en älg gå över Mörrumsån vid Hofmansbygd. Men de flesta människor som hörde berättelsen trodde inte det var sant. Jag vill även omtala att ungefär vid samma år talade jag vid fabriken Nils Jönsson i Slänsmåla om denna älghistoria. Han talade då om att det hade varit ett djur med stora klövar som gått svärs över en åker som var besädd med säd men ej gjort någon skada å säden. Han observerade att kreatur gått över åkern och gräde att deras oxar kommit olovandes in i sädesåkern men förundrade sig över att de ej ätit eller gjort någon skada å säden. Han undersökte därför nogare var djuret ifråga tagit sig föf. Det hade inte stannat eller vänt, endast gått rakt tvärs över sädesåkern men ej ätit av säden. Fjäten voro stora med långa klövar. Han kunde inte förstå vad det varit för djur. Hade det funnits älg å trakten skulle han gissat på det. Och efter som tiden gick så fick man öra talas om att en älg hade syns vilket då var en ovanlig händelse. När jag var omkring 15 år så träffade jag en jägare ute i skogen en höst. Denne man var inflyttad till en fabrik i Åkeholm, han var vävare och kommen från mellersta Sverige. Han visade mig då att det fanns älg här i markerna. Han pekade på de repade videbuskarna och sälglövet var avrepat högt upp så att inga nötkreatur kunnat göra det. Och nötkreaturen repar inte av lövet, de biter av det. Vid slutet av 1800-talet skjöts den första älgen i denna trakt i Blekinge. Det var en älgko som skjöts i Ebbamåla mittemot Hofmansbygd. Detta var en märkvärdig tilldragelse tyckte de flesta av folket. Efter denna tid skjöts någon enstaka älg i trakten och år 1906 sköt jag min första älg.

Därefter ökades älgbeståndet rätt fort och vid första världskrigets utbrott var det gott om älg och markägarna som hade mossodlingar ute i skogsmarken började bliva ledsna över den skada älgen gjorde å hövregrodan. Men under 1916 - 1917 - 1918 blev det ont om kött och annan mat också varför älgen beskattades mycket hårt av sådant löst folk som ej respekterade jaktlagen. Men efter krigets upphörande och god tillgång på billig mat förökades älgen rätt fort och på sista tiden är det älgens skadegörelse å skogen som måst uppmärksammas varför lagstiftarna gått in för att hålla älgstammen nere inom förminskat antal.

Rådjur.

Rådjur har funnits här i Blekinge så länge jag minns och hört talas om. Men i mycket ringa antal. Det är ett vackert vilt som gör mycket ringa skada. Men på grund av sitt värde som köttdjur har det varit utsatt för hänsynslös förföljelse. När vargen och lodjuret försvann var det räven och de lössläppta hundarna som fortsatte förföljelsen. Och därefter var det den laglöse jägaren eller skogsfolket ute i avlägsnare skiften som fortsatte förföljelsen. Som ett exempel på hur få rådjur det funnits kan jag nämna att jag själv under de 60 år jag jagat ej skjut mer än 6 rådjur, då jag under 40 år har skjutit 20 älgar. Men som ett exempel kan jag tala om: Jag kände en person, fabriksarbetare tillika, som berättade för mig innan sin avresa till Amerika att han hade skjutit 18 rådjur för den hunden han nu hade och den hunden hade han kanske ej haft mer än 3 - 4 år. För en sådan man betydde inte jaktlagen någonting. Fridlysningstiden bekom honom ingenting. För rådjurets del vore det nyttigt med sammanslutning i jaktvårdsföreningar och inarbetandet av rådjursfria stövare. Rådjurens antal hava ökat de sista åren men behöva mera skydd än de nu ha.

Orren.

När jag var liten och började springa ute i markerna var det mycket

gott om orrfågel. Man kunde träffa på stora kullar överallt. Om våren kuttrade orren överallt man kunde höra flera stycken på en gång. Och om vintern var det inte ovanligt att få se en hel flock 15 - 20 st. samlade i björktopparna. Då satte man upp orrbulvan i ett träd och låg själv i en risikoja inom skott-håkl. När orrarna skrämde upp och flög bort och de kommo mot det hållet bulvanen var uppsatta så slog de till i träden däromkring och skjöts av den passande skytten. Även duvhöken blev skjuten när han slog på bulvanen för att taga den. Under den första tiden när fågeln blev tillåten på hösten skjöts mycket orrfågel för lockpipa. Orrhonan var mycket snar att komma och ungfågel hade bråttom att samlas efter de blivit skingrade. Att det var så gott om orrfågel berodde till största delen av att det var gott om svedjeland överallt i markerna. Orren trivdes på dessa släta avbrända odlingar. Det var först ibland potatisen och roverna som småkycklingarna växte upp och sen var det gott om ny kort ljung och enebuskar med bär å de äldre svedjorna. Det var större slätterängar också med gott om lingonris och lingon närmare gårdarna och där trivdes orren mycket också. Såväl svedjelanden som slätterängarna hava försvunnit och med dem orrfågeln. När jag såg orrfågeln började minska så märkbart slutade jag upp att skjuta orrfågel och uppmanade andra jägare att göra detsamma. Efter år 1906 har jag ej skjutit någon orre och andra jägare har sedan ej heller skjutit många, men det hjälpte inte. Orren har försvann och detta på grund av ändrade markförhållanden. Skogen beväxte de gamla svedjelanden, likaså slätterängarna. Kärren och myrarna odlades upp och säden tog den plats som porsbär och ljung förut hade innehaft. Det är över 30 år sen orrspelet lät höra sig såväl vår som höst.

Tjädern.

Efter svedjelandens upphörande ökade tjäderfågeln talade de äldre jägarerna om. Så snart svedjelandet upphörde blev marken mer skogbeväxt och blåbärsriset med blåbär ökade och tjäderungarna voro kraftigare än orrkycklingarna att ta sig fram bland ris och växter. När man också tänker på att många reden med ägg av såväl tjäderhönan som orren förstördes vid uppeldningen av rödseln

men tjäderhönan värpte ej ny kull om den första förstördes under det hon låg på äggen i sista stadiet, då däremot orrhönan var villigare värpa ny kull. De äldre jägarna sade att när boklövet spruckit ut och tjädern äter av det blir han hes i halsen och slutar upp att spela. Själv skulle jag vilja förklara saken så att när boken börjar lövas så är tiden omkring mitten av maj ibland något senare och då har tjäderhönan färdiglagt äggen och börjar ruva och när inga hönor kommer till tjäderspelet slutar tjäderna upp att spela och om hönan skall lägga ny kull så är speltiden slut. Däremot orrhönan hade lättare för att skaffa tupp emedan de lekte var som helst i markerna blott de fick hönor. Tjäderspelet sker som bekant på en bestämd utvald plats helst vid ett kärr eller myr i storskogen och dit samlas såväl tupp som hönor från ett ganska stort område däromkring. Efter speltiden upphört så hittar ej tjäderhönan någon tupp å spelstället. Jag har sett ända till en 7 - 8 tjäderhönor komma till spelstället om morgonen när själva speltiden pågår. För nybörjaren eller den oinvigde är tjäderspelet ett naturens märkvärdighet. Tjädern som är gammal spelare å stället flyger dit på kvällen och ätter sig i ett träd för natten. ^{Han} ~~han~~ är bland de första fåglarna som låter höra sig bittida om morgonen. Undantagandes morkullan som kan vara först. En stund under tiden innan det ljusnar så spelar tjädern där han sitter i trädet. Ljudet från honom är ganska oansenligt. Det låter som små knäppningar t. ex. om någon med 2 torra träspinnar knackade mindre högt mot varandra till början något sakta men sedan hastigare och sist en något högre knäpp, som de äldre jägarna kallade för klunken, och strax i en följd efter förändras ljudet till en väsning som upprepas 3 gånger. Under denna del av spelet råkar tjädern i en extas så att han varken hör eller ser. Jägaren tar tre långa steg framåt för varje gång och sedan orörlig still tills nästa klunk hörs. Så fortsättes tills tjädern är inom skotthåll. När det ljusnar och dagern är inne så hoppar tjädertuppen ner på marken på en öppen plats och ställer sig att spela med ännu ivrigare extas. Det blir då intressant att se hönorna närma sig och när tuppen med hängade vingar mot marken slår klunken och

börjar de regelrätta väsningarna (sisen) så springer en höna bakifrån under tuppen och ~~spårningen~~ får fullbordas. En stund senare är tuppen i full fart med spelet och då passar en annan höna på och får sin vilja fram. De äldre jägarna ville göra gällande att det var bara bra att skjuta bort en gammal tupp vid spelstället för så länge den äldre tuppen behärskade spelstället så vågade ej några av de yngre vistas i närheten. Jag har hört flera berättelser om slagsmål mellan tjädertuppar vid spelet. Någon gång blev det döden för den svage och ibland kunde jägaren springa fram och gå tag i en av dem levande. En gång låg jägaren och såg när den ene tuppen tog till flykten och sprang in i en stor rishög emellan en större sten. Där tog jägaren honom levande. De gamla tjäderspelsjägarna äro nu borta och det uppväxande släktet har som väl är glömt bort och ej lärt den jakten. Själv har jag i min ungdom skjutit 2 speltjädrar. Första gången gjorde jag det av ren nyfikenhet för att se om det kunde gå att närma mig tjäderna på anvisat sätt. Och en gång senare trodde jag mig göra en god gärning genom att skjuta bort en gammal arg tupp som ej tillät någon annan tupp i sin närhet fastän det var en 6 - 8 stycken i närheten. När jag var omkring 20 - 30 år så var det gott om tjäder. Jag räknade en gång en flock svarta tjädrar som satte sig på topp i en skog och jag räknade till 50 och 60 stycken jag kunde inte se alla på en gång, och det var inte något ovanligt att se en 10 - 12 tjädrar på en gång å havrestubben å en mossodling ute i skogen. Själv skjöt jag 2 st. i ett skott med kula å en sådan mossodling. Och ända var de minst 25 - 30 mtr. från varandra men i rak linje från mig, så jag hade inte mer än en att sikta på. Jag trodde det sköts 100 gånger så mycket tjäderfågel då än nu och ändå var det gott om dem. Nu tar kraftledningarna bort allesamman och det räcker ej till något mer för jägaren. När jag var ung så jagades tjädern om hösten medelst bloss om natten. Man lyddes upp honom om kvällen när han satte sig i träd för sitta över hatten. Efter mörkrets inbrott sattes eld å kådved som bars i ett järngaller och närmade sig tjäderfågeln i trädet. Fåglarna som blevo förlägna över elden kunde då sitta kvar tills man fick se dem och så skjuta ner dem. Men många gånger blev tjädern skrämmd och glög och en sådan

kom man ej gärna nära mer. Om hösten strax vid jaktens början sköts tjädern för lock men var trögare än orron att komma fram till skytten.

Haren.

Den svenska haren har väl alla tider varit det villebråd som mest tilldragit sig stövarjägarrens och hans hundar sin stora uppmärksamhet. Det var nog inte den ekonomiska behållningen av haren som var största motivet för jakten. En fullvuxen hare om hösten vid jaktens början gällde omkring 1 kr. och på vintern vid slutet av jakten kunde man få 1.50 för en hare vid slutet av 1800-talet. Det var mera nöjet och tjusningen av att få höra hundarna driva och dessa kunde få fullgöra sin uppgift. Nöjet var störst när haren och hundarna kunde klara sig länge och väl. Haren har ju alltid haft många fiender som traktat efter hans liv. Vargen, lodjuret, räven, höken och icke minst katten och de många lösgående hundar som aldrig hålls kopplade. Man kunde ofta förr höra drev ute i markerna året om, även när haren var fridlyst. Jakten utövades av vem som helst och var som helst. Några marker som voro fridlysta eller behållna för markägaren själv fanns inte. Det ingick i allmänna medvetandet att villebrådet ägdes av den som orkade taga det. Men i västern befolkningen var mer än dubbelst så stor ute i skogsbygden mot nu så var det mycket mindre som ägnade sig åt jakt. Jägaryrket var heller inte i stort anseende bland befolkningen. En intensiv jägare var i regel en dålig bonde eller arbetare. Att springa i markerna och jaga om ~~söndagarna~~^{söndags} förr i tiden som en dålig gärning. Det är först i det senare slutet av 1800-talet när respekten för Guds bud började försvagas som söndagsjakten började florerera. Det var mycket ont om goda jaktgevär på den tiden. Det fanns nog en gammal bössa lite var överallt men en stor del av dem voro som missfoster och merendels värdelösa ur jaktsynpunkt. En del gamla krongevär stora i mynningen och tunga samt oforgliga. Eneklbössor av alla möjliga typer och kalibrar och varierande från de finkalibriga till de mest storpipiga och i allmänhet med långa pipor. Mekanismen med fjäder ^{som bössor} och hade voro i regel av

sämare beskaffenhet och än klickade det i stället för att tända skottet och ibland gick tändhatten och skottet satt kvar i bössan. Och någon skjutskicklighet kunde det ej uppövas med dessa bössor. Mången gång skytten länge stått och väntat på haren så när han kom inom skotthåll klickade det eller knallhatten smällde ensam och haren var räddad den gången. Skott fick laddas från mynningen och medelst en trästicka fastgöras med papper. Krutet mättes i ett medfört mått och östes i från mynningen därefter papper som stöttes fast och så haglen och därefter papper igen. Det sista tempot var att sätta knallhatten på tändröret. Men om man inte såg efter att det var torrt krut i tändröret så gick inte skottet fastän tändhatten exploderade. Skottet som en gång var laddat i pipan fick ju sitta kvar kanske flera veckor ibland och hade man då under tiden varit ute i regn och slask så kunde man inte lita på att skottet gick. Ett sådant skott krafade man i regel ur hageln och sköt ut krutet om det gick annars fick man krafsa ut krutet också.

Jag vill även omnämna att innan bakladdningsgeväret kom så fanns det ävriga fina mynningsladdare. Det fanns vapensmeder som rens hantverksmässigt tillverkade förstklassiga bössor. De mera burgna jägare här i Blekinge skaffade sig en Blissinge bössa. Dessa tillverkades i Blistorp, en by i östra Skåne några kilometer från Blekingegränsen. Dessa smeder tillverkade fina och lätthanterliga bössor, såväl enkel som dubbelpipiga. Att komma i besittning av en dubbelbössa från Blissinge det var en stor högtid för en jägare. Av dessa smeder kunde man få beställa just en sådan bössa som man själv önskade. Jag såg en enkelbössa som var gjord i Blistorp, den var över 6 fot lång och stor i mynningen. Beställaren hade samlat använda hästskosöm vid platser där hästar omskoddes. Av dessa hästskosöm hade denna långa bösspipa tillverkats av sådant järn som hästskosöm vlev det en stark pipa som tålde stora skott och den långa längden var till för att krutet som användes på den tiden skulle få tid att verka sin hela kraft innan hagel lämnade bössan. Skytten hade räknat ut att med en sådan bössa skulle han kunna skjuta på mycket långa håll.

Vid slutet av 1800-talet och början av 1900-talet började bakladdnings-

bössorna kom ut i marknaden. Först kom stiftantändarna men strax efter kom centralantändarna. Arbetsförtjänsten ökades och det dröjde inte många år till en vanlig torparpojke kunde resa till betfältet i Skåne och förtjäna pengar och skaffe sig en modern bakladdningsbössa. Och snart blev det så att om en stövare fick upp en hare en söndag så stod det en jägare och väntade vid vart vägskaal.

Men för att återkomma till haren så förlorade även han en viss trivsel vid svedjelandens upphörande. Dessa svedjeländ låg ju spridda överallt i marken och mestadels avlägsna från bebyggelsen. Harens ungar hade här en fristad mera fria från katten än de klöverfält som ligga närmare gårdarna. slättermaskinen gjorde dem ingen skada å dessa odlingar. När jag var omkring 15 - 18 år så sköt jag tillsammans med en annan jaktkamrat 50 - 60 harar varje år. Å samma område tjuv jag inte det skjutes 10 harar årligen de senaste åren. Men det beror också mycket på att avelsstammen var 4 - 5 gånger större förr än nu. Jag skulle vilja förklara så. Har man å ett visst område lämnat 10 st. harar till avel och vi antar hälften är han och hälften hondjur, så blir det 5 honor. Om det då är t.ex. 2 unga honor som ej vårdar sina ungar och ej kan med räknas men det blir i alla fall 3 äldre honor som lägger kullar. Men har man endast 4 harar kvar till avel å samma området och vi tror att det finns 2 han och 2 honor och 1 unghona så blir det endast en avelshona kvar. Detta lyckligaste fallet, Men det kunde ju även vara så att av dessa fyra harar ej finns någon avelsduglig hona och då måste ju harstammen det året förminska. Nu vet jag ju att epedemisjukdomar härjar ju även bland det vilda såväl hare som gägel. Även vet jag att vid epedemisjukdomar härjat sjukdomen värre ju fler individer det finns å området. Men naturens makt har ställt det så att individen även kan få förmåga att motstå sådana sjukdomar. Dessa individer som kanske varit angripna men haft förmåga att överleva ~~bliva~~ bli sedan immuna för sjukdomen och skall enligt naturens lag öka och fortplanta släktet. Om nu vid en sådan epedemisjukdom en del dör och räven tar dem och de sjuka så blir det ju mycket lite kvar. Men jägaren vill jaga som vanligt och

ter den del som skulle bliva friska och fortplanta släktet, då kommer Naturens mening ej att kunna göra sig gällande.